

Interfederaal Gelijkkansencentrum
Centre inter fédéral pour l'égalité des chances
Interföderales Zentrum für Chancengleichheit

TOEGANKELIJKHEID VAN DE VLAAMSE GEMEENTEN VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP

Studierapport met aanbevelingen

Oktober 2019

Samenvatting

Een toegankelijke gemeente is voor elke burger, met en zonder handicap, een mensenrecht. De gemeente is het meest nabije bestuursniveau. Daarom is de rol van lokale besturen in het waarmaken van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap zo belangrijk.

Met een bevraging bij de Vlaamse gemeenten wilde Unia sensibiliseren en tot aanbevelingen komen. De Vlaamse gemeenten en Vlaanderen moeten een ambitieus beleid voeren om de toegankelijkheid en dienstverlening voor personen met een handicap te garanderen. We pleiten zowel bij de gemeenten als bij Vlaanderen voor een beleid rond toegankelijkheid met doelstellingen, een agenda, een budget en monitoring. Want het is tijd om grondig te investeren in toegankelijkheid.

Om van dit beleid een succes te maken, zijn een afdwingbare wetgeving over integrale toegankelijkheid, controle, expertise, vorming, uitwisseling van goede praktijken, nauw overleg met personen met een handicap en middelen nodig. Met de oprichting van expertisecentrum Inter zijn goede stappen gezet, maar dit moet versterkt worden met betere wetgeving rond toegankelijkheid, meer slagkracht en meer middelen.

Toegankelijkheid mag niet langer als iets vrijblijvends gezien worden maar ook niet louter als een verplichting. Investeren in toegankelijkheid is toekomstgericht en het is een investering die loont. Ze verhoogt zonder meer het comfort en de kwaliteit van de dienstverlening voor alle burgers.

Inhoud

1	Inleiding	2
2	Aanbevelingen aan de gemeenten	5
2.1	<i>Neem toegankelijkheid structureel op in de meerjarenplannen</i>	5
2.2	<i>Heb aandacht voor integrale toegankelijkheid</i>	6
2.3	<i>Investeer in kennis expertise over toegankelijkheid (intern en extern)</i>	7
2.4	<i>Betrek personen met een handicap (intern en extern)</i>	9
2.5	<i>Informeer personen met een handicap en sensibiliseer alle inwoners over het belang van toegankelijkheid</i> 9	
3	Aanbevelingen aan de Vlaamse overheid	10
3.1	<i>Maak een toegankelijkheidsplan voor Vlaanderen</i>	10
3.2	<i>Maak een afdwingbaar juridisch kader om bestaande gebouwen toegankelijk te maken</i>	11
3.3	<i>Maak de huidige regelgeving toegankelijkheid bekender en effectiever</i>	12
3.4	<i>Zet in op incentives, controle en sancties</i>	13
3.5	<i>Ondersteun de gemeenten om toegankelijker te worden</i>	14
3.6	<i>Zet in op kennis over toegankelijkheid</i>	15
3.7	<i>Betrek personen met een handicap actief bij het beleid</i>	16
3.8	<i>Maak de toekenning van subsidies en openbare aanbestedingen afhankelijk van toegankelijkheidsvoorwaarden</i>	17
4	Besluit	17
5	Wettelijke bepalingen	17
5.1	<i>VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap</i>	17
6.2.	<i>Antidiscriminatiewetgeving</i>	19
6.3.	<i>Europese Richtlijn van 26 oktober 2016 inzake de toegankelijkheid van overheidswebsites en mobiele applicaties</i>	20
6	Contact Unia	20

1 Inleiding

Unia – het Interfederaal Gelijkekansencentrum – ontvangt regelmatig meldingen van personen met een handicap over toegankelijkheidsproblemen in gemeenten. Veel personen met een handicap ondervinden problemen met de toegankelijkheid van openbare gebouwen, voetpaden, wegen en pleinen. Daarnaast ondervinden ze moeilijkheden wanneer ze de diensten van de gemeente gebruiken of deelnemen aan activiteiten of evenementen die door de gemeente worden georganiseerd.

Deze aanbevelingen zijn gericht aan de Vlaams minister van Binnenlands Bestuur en Gelijke Kansen, aan de Vlaams minister van Omgeving en aan de Vlaamse Colleges van Burgemeester en Schepenen. Ze kaderen binnen de opdracht van Unia om als onafhankelijk mechanisme de uitvoering van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (hierna: VN-Verdrag) op te volgen.¹ Unia werkt ook op lokaal vlak via de lokale contactpunten in Vlaanderen².

Het VN-Verdrag gaat over de mensenrechten van personen met een handicap. **Personen met een handicap zijn burgers met rechten die volwaardig aan de samenleving moeten kunnen deelnemen. Toegankelijkheid is een essentiële voorwaarde om die volwaardige deelname te garanderen.** Het VN-Verdrag uitvoeren betekent enerzijds onmiddellijk een einde maken aan discriminatie van personen met een handicap en anderzijds stap voor stap werken aan een inclusieve samenleving. Als overheid moeten steden en gemeenten uitvoering geven aan de bepalingen in het VN-Verdrag.

Met **toegankelijkheid** bedoelen we passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden (art. 9 VN-Verdrag).

Lokale besturen hebben heel wat bevoegdheden waarbinnen ze een rol kunnen spelen om een inclusieve samenleving waar te maken. Met deze aanbevelingen wil Unia hun aandacht vragen voor toegankelijkheid in alles wat ze ondernemen. Aan de **Vlaamse overheid** vraagt Unia om de lokale besturen daarbij te ondersteunen.

Doel: integrale toegankelijkheid structureel verankeren in het beleid van de gemeenten

Bij toegankelijkheid denken veel mensen vaak enkel aan de toegang voor personen met een beperkte mobiliteit. Toegankelijkheid gaat echter veel **breder** dan dat. Een integraal toegankelijke omgeving houdt ook rekening met de noden van personen met een visuele, auditieve, verstandelijke of psychische handicap. Maar ook oudere personen, mensen met een chronische ziekte, ouders met een kindwagen, mensen die (tijdelijk) een mobiliteitshulpmiddel gebruiken, ... hebben baat bij een toegankelijke omgeving. We leven bovendien allemaal langer zelfstandig in onze

¹ Het samenwerkingsakkoord tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen voor de oprichting van het Interfederaal Centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme van 12 Juni 2013, geeft aan Unia de bevoegdheid om “onafhankelijke adviezen en aanbevelingen te richten tot elke overheid ter verbetering van de reglementering en de wetgeving” (art. 5).

² Regionale jaarverslagen Unia: www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/jaarverslag-2018

woning te midden van een dorp, stad of gemeente. Bovendien heeft toegankelijkheid niet enkel betrekking op de toegang tot de infrastructuur maar ook op het gebruik ervan.

Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving (art. 1 VN-Verdrag).

Toegankelijkheid wordt vaak gezien als iets vrijblijvends, iets wat er ook nog bij komt en waar weinig budget voor over blijft. Maar toegankelijkheid is een **noodzaak** voor burgers met een handicap. Unia wil bekomen dat van bij de plannen van nieuwe projecten automatisch rekening wordt gehouden met de toegankelijkheid en dat wat al bestaat, toegankelijker gemaakt wordt.

Een **toegankelijke gemeente** is een gemeente waar iedereen gelijkwaardig en onafhankelijk toegang heeft tot de gebouwen, publieke ruimte, dienstverlening en communicatie. Iedereen kan er comfortabel, kwaliteitsvol en tot op hoge leeftijd wonen, leren, werken, dagelijkse activiteiten uitvoeren, zich verplaatsen en ontspannen (Inter, Charter 'Naar een toegankelijke gemeente').

Methode: bevraging en quickscan

In 2015 heeft Unia een kwalitatieve studie uitgevoerd over de toegankelijkheid van de Brusselse gemeenten. In navolging daarvan werd een rapport met aanbevelingen bezorgd aan alle Brusselse gemeenten.

Om de Vlaamse en Waalse gemeenten te helpen om hun toegankelijkheid te verbeteren, startte Unia in 2017 een gelijkaardig project voor Vlaanderen en Wallonië. Deze aanbevelingen zijn het resultaat van dat project.

Unia heeft eind 2017 de Vlaamse gemeenten een online bevraging bezorgd om hun beleid en praktijken op het gebied van toegankelijkheid te kennen.

Het was niet de bedoeling een wetenschappelijk onderzoek te doen naar de toegankelijkheid van de gemeenten. Het doel van de bevraging was om:

- de gemeenten bewust te maken van de taak die ze hebben in het waarmaken van het VN-Verdrag;
- de gemeenten bewust te maken van de vele aspecten van toegankelijkheid;
- na te gaan in hoe verre ze zelf denken voorbereid te zijn om aan burgers met een handicap dezelfde dienstverlening te geven als aan alle andere burgers.³

³ We willen benadrukken dat het gaat om autodeclaratie en niet om toegankelijkheidsaudits.

Daarnaast heeft Anysurfer⁴ in opdracht van Unia met een quickscan een steekproef van websites van Vlaamse, Waalse en Brusselse gemeenten onderzocht op hun basistoegankelijkheid. Daarbij werden 30 websites van Vlaamse gemeenten gescreend.

Resultaten bevraging en quickscan⁵

In de antwoorden op de bevraging heeft Unia kunnen vaststellen dat de aandacht voor toegankelijkheid sterk uiteenloopt van gemeente tot gemeente. Deze verschillen kunnen worden verklaard door verschillende factoren: betrokkenheid, politieke prioriteiten, verenigingen die actief bezig zijn met toegankelijkheid, beschermde monumenten, ambtenaren die al dan niet gesensibiliseerd zijn rond handicap, beschikbaar budget, ...

Unia is blij dat een grote meerderheid van de gemeenten bereid is om hun toegankelijkheid te verbeteren.

Anysurfer stelde vast dat 12 van de 30 (40%) websites van Vlaamse gemeenten die het onderzocht, voldeed aan de basisvereisten om te spreken van een toegankelijke website. De andere 60% voldeed niet.

Om ervoor te zorgen dat elke Vlaamse burger met een handicap toegang heeft tot alle diensten die zijn of haar gemeente aanbiedt en zo kan deelnemen aan het lokale politieke en openbare leven, geeft Unia hieronder **beleidsaanbevelingen voor de 300 Vlaamse gemeenten**. Daarna volgen **aanbevelingen voor de Vlaamse overheid**, die de gemeenten actief moet ondersteunen bij hun inspanningen om de toegankelijkheid te verbeteren. Onze aanbevelingen zijn tevens gebaseerd op de aanbevelingen van het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap.⁶

Sommige gemeenten erkennen in de bevraging dat ze niet altijd weten hoe ze dat traject naar meer toegankelijkheid het beste kunnen aanpakken. Het Vlaams expertisecentrum toegankelijkheid Inter ontwikkelde een referentiekader voor een integraal en geïntegreerd toegankelijkheidsbeleid en werkte voor gemeenten de **leidraad "Naar een toegankelijke gemeente"**⁷ uit.

Timing

Het schrijven van nieuwe meerjarenplannen in de gemeenten en een nieuw Vlaams Regeerakkoord is het uitgelezen moment om structurele maatregelen te nemen om de toegankelijkheid in Vlaanderen te verbeteren.

Daarnaast moeten nieuwe websites van overheidsinstanties vanaf 23 september 2019 toegankelijk zijn⁸. Bestaande websites (van voor 23 september 2018) moeten toegankelijk zijn op uiterlijk 23 september 2020.

Evaluatie van België door het VN-Comité

In 2020 volgt de tweede evaluatie van België door het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap. In de eerste evaluatie in 2014 noemde het Comité toegankelijkheid als één van de pijnpunten in België. De overheid zal in 2020 moeten aantonen dat ze maatregelen genomen heeft om de toegankelijkheid structureel te verbeteren⁹.

⁴ De VZW AnySurfer wil de digitale wereld toegankelijker maken voor mensen met een handicap, zonder daarbij een vlotte bruikbaarheid voor iedereen uit het oog te verliezen. Meer informatie op www.anysurfer.be.

⁵ Voor de volledige resultaten verwijzen we naar de bijlagen bij deze aanbeveling.

⁶ Zie punt 6 van deze aanbeveling.

⁷ "Naar een toegankelijke gemeente. Leidraad voor een kwaliteitsvol beleid.", Politeia 2018. Meer info op www.inter.vlaanderen

⁸ Vlaanderen zette de Europese richtlijn inzake toegankelijkheid van overheidswebsites en mobiele applicaties om in het Bestuursdecreet: overheid.vlaanderen.be/wat-verandert-er-voor-burgers.

⁹ Op 30 april 2019 heeft het Expertencomité van de Verenigde Naties zijn lijst met vragen over de uitvoering van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap aan België voorgelegd. België heeft één jaar de tijd om de vragen van het Comité te beantwoorden.

2 Aanbevelingen aan de gemeenten

2.1 Neem toegankelijkheid structureel op in de meerjarenplannen

Het ontbreekt de gemeenten niet aan goede wil. Allemaal willen ze werken aan een betere toegankelijkheid. In de bevraging van Unia zei 60% van de gemeenten al aandacht te hebben voor toegankelijkheid in de huidige meerjarenplannen. Veel gemeenten gaven aan al op toegankelijkheid in te zetten, maar het ging vaak om operationele doelstellingen: de toegankelijkheid van voetpaden en gebouwen verbeteren bij werken, de toegankelijkheid van evenementen van de gemeente verzekeren, meer parkeerplaatsen voor personen met een handicap voorzien, ... Gemeenten verbeteren ook vaak de toegankelijkheid na klachten van burgers. Als dat niet gebeurde, was het vaak een kwestie van een tekort aan budget.

Het is nodig dat alle gemeenten evolueren van een probleemoplossend beleid naar een preventief beleid rond toegankelijkheid. Alleen zo zullen burgers met een handicap volwaardig kunnen deelnemen aan het leven in de gemeente. Unia beveelt alle gemeenten aan om **in de volgende meerjarenplannen 2019-2024 toegankelijkheid structureel op te nemen**. Dat betekent dat de plannen één of meer doelstellingen toegankelijkheid bevatten met actieplannen om de doelstellingen te behalen. Om echte vooruitgang te boeken is een planning nodig met een agenda, een budget en regelmatige evaluatie.

Dit actieplan moet **transversaal** zijn, want verschillende bevoegdheden hebben invloed op de toegankelijkheid van een gemeente (openbare werken, stedenbouw, mobiliteit, burgerzaken, ICT, ...). Belangrijk is ook dat er een schepen en dienst of ambtenaar is om het transversale actieplan op te volgen, samen met een werkgroep. Die moet ervoor zorgen dat elke dienst binnen zijn bevoegdheid rekening houdt met toegankelijkheid. Als meerdere personen rond toegankelijkheid werken, is de continuïteit gegarandeerd als iemand van job verandert. De **coördinerende rol** van de werkgroep kan bijvoorbeeld opgenomen door de administratie gelijke kansen en de toegankelijkheidsambtenaar. Maar de verantwoordelijkheid om het actieplan te doen slagen, blijft gedeeld. Elke schepen en dienst is binnen zijn of haar bevoegdheid verantwoordelijk voor de toegankelijkheid. De verschillende bevoegdheden kunnen regelmatig samenkomen in de **werkgroep toegankelijkheid** om de stand van zaken van het actieplan op te volgen.

Om vooruitgang te kunnen boeken op vlak van toegankelijkheid, moet een gemeente ook weten hoe ver ze op dit moment staat. Er is dus een **nulmeting** nodig. Unia raadt de gemeenten die dit nog niet gedaan hebben aan om een audit uit te voeren van de integrale toegankelijkheid van hun openbare infrastructuur (voetpaden, wegen en pleinen, gebouwen, evenementen, website, ...). Zo kan de geleidelijke verbetering van de toegankelijkheid gepland en begroot worden.

Unia beveelt de gemeenten aan om:

- strategische doelstellingen op vlak van toegankelijkheid op te nemen in de meerjarenplannen;
- een transversaal actieplan toegankelijkheid goed te keuren met een budget en personeel;
- een verantwoordelijke schepen aan te duiden voor de opvolging van het actieplan;
- de uitvoering van het actieplan toegankelijkheid op te volgen via een werkgroep;
- toegankelijkheidsaudits te laten uitvoeren voor alle infrastructuur om zo te kunnen plannen en begroten hoe de gemeente stap voor stap toegankelijker kan worden.

2.2 Heb aandacht voor integrale toegankelijkheid

De resultaten van de bevraging tonen aan dat gemeenten soms een te beperkte visie hebben op toegankelijkheid en **vooral aandacht** hebben voor de **fysieke omgeving**. Ze investeren vooral in brede ingangen, automatische deuren, liften, toegankelijke toiletten, ... en bijvoorbeeld weinig in de toegankelijkheid van hun digitaal loket. Veel gemeentehuizen zijn toegankelijk voor burgers die een rolstoel gebruiken. Voor burgers met een auditieve, visuele of verstandelijke handicap is dat niet altijd het geval.

Zo zag Unia in de bevraging dat het absoluut nodig is dat de gemeenten zich informeren over het **onthaal van dove personen**. 8 op de 10 gemeenten die deelnamen aan onze bevraging, hadden geen onthaalprocedure voor dove burgers. Slecht 9% schakelt soms een tolk Vlaamse Gebarentaal in. Volgens cijfers van Doof Vlaanderen zijn er 7.000 dove personen in Vlaanderen. Vlaamse Gebarentaal is een erkende taal in Vlaanderen. Velen onder hen hebben het moeilijk om geschreven Nederlands te begrijpen en hebben dus nood aan aangepaste communicatie¹⁰.

Daarnaast stelt Unia vast dat gemeenten **nogal laat nadenken over de toegankelijkheid van hun project**, bijvoorbeeld wanneer de vergunningsaanvraag al is ingediend, op het moment van de bouw. Om te vermijden dat zich na de oplevering toegankelijkheidsproblemen stellen en om de kosten te beperken, moet van bij het begin van de plannen al rekening gehouden worden met de toegankelijkheid, wanneer alles nog mogelijk is. Sommige ingrepen zijn niet duur, als er maar vroeg genoeg aan gedacht wordt (bij de opdrachtschrijving en ontwerpfase). Zo voorkomt een gemeente later extra kosten omdat ze aanpassingen moet voorzien. Dat geldt niet alleen voor gebouwen maar bijvoorbeeld ook voor de website, waar toegankelijkheid als voorwaarde in het contract kan opgenomen worden, en voor evenementen, waarbij de gemeente subsidies afhankelijk kan maken van de toegankelijkheid¹¹.

Het is belangrijk om tijdens het hele project voortdurend te focussen op universele toegankelijkheid. Of het nu gaat om de bouw of renovatie van gebouwen of wegen, er zijn vele voorbeelden waarbij de toegankelijkheid op het plan wel in orde was, maar na de werkzaamheden niet meer.

Ook na de bouw of renovatie blijft toegankelijkheid een aandachtspunt. Een bloempot of vuilnisbak, borden die willekeurig geplaatst worden, een gebrek aan bewegwijzering, ... kunnen obstakels zijn in een oorspronkelijk toegankelijke omgeving. Hetzelfde geldt voor websites: een toegankelijke website kan snel ontoegankelijk worden als het personeel dat verantwoordelijk is voor de inhoud niet waakzaam blijft voor de toegankelijkheidsnormen.

Er bestaan veel lapmiddelen om een niet-toegankelijk situatie te verhelpen: de hoofdingang is niet toegankelijk maar men geraakt wel binnen via een achterdeur, het personeel ontmoet de burger in een andere zaal, vriendelijk personeel begeleidt iemand door het gebouw, ... Dat is niet de ideale situatie. Personen met een handicap moeten zo veel mogelijk zelfstandig en op gelijke voet met anderen kunnen gebruik maken van de diensten van een gemeente.

Een ander aandachtspunt is de **toegang tot informatie en communicatie** (ook nieuwe technologieën) van diensten die openstaan voor of aangeboden worden aan het publiek. Dat houdt in dat er aandacht is voor de toegankelijkheid van de website en het digitaal loket, voor eenvoudig te begrijpen taalgebruik, voor de toegankelijkheid voor dove, slechthorende, blinde, slechthorende, doofblinde mensen, mensen met autisme, met een verstandelijke beperking, ...

¹⁰ Voor meer informatie verwijzen we naar Doof Vlaanderen en de presentatie van Doof Vlaanderen op het netwerkmoment van Unia "Een toegankelijke gemeente voor personen met een handicap" op de website van Unia: <https://unia.wetransfer.com/downloads/263a979d7d8ac8e38c39f768a16dd09420180702101320/578ffb>.

¹¹ In een ander advies van Unia lees je waarom het belangrijk is dat je evenement toegankelijk is, en hoe je het recht op non-discriminatie en het recht op redelijke aanpassingen van personen met een handicap kan garanderen: https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Redelijke_aanpassingenop_evenementen_in_steden_en_gemeenten.pdf.

Ook de **websites** van de gemeenten zijn een aandachtspunt. Volgens de monitoring van Anysurfer waren in 2017 slechts 4 op de 10 websites van Vlaamse gemeenten uit de steekproef 'basistoegankelijk'. Anysurfer beveelt de gemeenten aan om alle personeel dat te maken heeft met de website, te sensibiliseren en te vormen in digitale toegankelijkheid, toegankelijkheid op te nemen in het lastenboek voor elke nieuwe website, app, video, digitale brochure of andere digitale toepassing, leveranciers te kiezen die ervaring met toegankelijkheid kunnen aantonen en bij de oplevering van de website te (laten) checken dat aan de toegankelijkheidscriteria uit het lastenboek is voldaan.¹²

Unia beveelt de gemeenten aan om:

- te zorgen voor een geschikt onthaal voor alle personen met een handicap in al hun diversiteit en met hen rekening te houden in alle communicatie;
- de aanbevelingen te volgen van Anysurfer voor een toegankelijke website;
- te controleren of er in alle plannen en projecten van de gemeente, bij alle stappen van het besluitvormings- en uitvoeringsproces (voorbereiding, beslissing, uitvoering, evaluatie) voldoende rekening wordt gehouden met toegankelijkheid.

2.3 Investeer in kennis expertise over toegankelijkheid (intern en extern)

Om te garanderen dat er bij alle stappen van het besluitvormings- en uitvoeringsproces van projecten met toegankelijkheid rekening wordt gehouden, hebben de gemeenten **expertise in toegankelijkheid** nodig. Ze kunnen hiervoor een beroep doen op de diensten van (interne of externe) toegankelijkheidsadviseurs.

Met de controle van omgevingsaanvragen spelen gemeenten bovendien een sleutelrol in het respecteren van de toegankelijkheidswetgeving. Het is dus nodig dat de mensen die die controles uitvoeren de toegankelijkheidswetgeving goed kennen of zich kunnen laten bijstaan door externe experts in toegankelijkheid. Regelmatige vorming en bijscholing zal nodig zijn. Het is ook interessant om regelmatig goede praktijken te kunnen uitwisselen met collega's van andere gemeenten.

De meeste gemeenten (62 op de 80 respondenten in de bevraging van Unia) hebben al een beroep gedaan op organisaties met expertise in toegankelijkheid. Dat gebeurde vooral bij de bouw/verbouwing van gebouwen (82%), heraanleg van het openbaar domein (65%), voor een toegankelijkheidsaudit (50%) en bij de toekenning van een omgevingsvergunning (49%).

Bij vragen over toegankelijkheid vraagt ongeveer de helft van de gemeenten advies aan **Inter**. De Vlaamse overheid heeft met Inter gekozen om van de vroegere provinciale adviesbureaus toegankelijkheid één Vlaams expertisecentrum toegankelijkheid te maken. Inter investeert heel erg in het toegankelijker maken van de Vlaamse gemeenten. Gemeenten kunnen Inter inhuren voor advies en begeleiding via een convenant. Maar ook voor een structurele aanpak van hun toegankelijkheidsbeleid kunnen ze bij Inter terecht. Ze kunnen dat engagement vastleggen in een charter en zich engageren om een traject aan te gaan naar een toegankelijker gemeente¹³. Inter

¹² Zie bijlage 2 bij deze aanbeveling: de resultaten van de quickscan en conclusies en aanbevelingen van Anysurfer.

¹³ www.inter.vlaanderen/charter

heeft in samenwerking met Politeia en de VVSG ook een handleiding uitgegeven voor gemeenten die willen werken aan hun toegankelijkheid¹⁴.

1 op 5 Vlaamse gemeenten gaven in de bevraging aan dat ze **intern de technische expertise in toegankelijkheid** hebben, met personeelsleden die technische opleidingen gevolgd hebben over toegankelijkheid. Deze personen werken het vaakst op de dienst stedenbouw, openbare werken, ruimtelijke ordening. De Vlaamse overheid voorziet nochtans opleidingen en bijscholingen op het gebied van toegankelijkheid. Maar te weinig ambtenaren volgen die. Hierdoor ontbreekt het de meeste gemeenten aan de interne expertise om een effectief toegankelijkheidsbeleid te voeren.

Weinig gemeenten hebben een **toegankelijkheidsambtenaar** en een schepen van toegankelijkheid, maar ze worden talrijker. Unia moedigt dat aan. Als expert in toegankelijkheid kan de toegankelijkheidsambtenaar of referentiepersoon toegankelijkheid de verschillende gemeentelijke actoren stimuleren om aan integrale toegankelijkheid te werken en hierbij expertise te betrekken. Het is belangrijk dat hij of zij transversaal kan werken en van bij het begin bij grote projecten betrokken is.

Ten slotte geven verschillende gemeenten aan dat ze een beroep doen op verenigingen om hun personeel te **sensibiliseren rond de verschillende soorten handicap en toegankelijkheid**. De respondenten noemden onder andere knelpuntwandelingen, inleefsessies (geblinddoekt of in een rolstoel een parcours in de gemeente afleggen) en getuigenissen van collega's met een handicap. Unia raadt de gemeenten aan om hun personeelsleden en mandatarissen te sensibiliseren over en wegwijs te maken in de thema's handicap en toegankelijkheid en die initiatieven regelmatig te herhalen. Het zijn meestal onthaalmedewerkers en ander gemeentepersoneel dat aan de opleiding deelneemt maar het is even belangrijk de algemeen directeur en de schepenen te sensibiliseren. Uit de bevraging blijkt dat het een rem is voor de toegankelijkheid dat niet iedereen in een gemeente even overtuigd is van de noodzaak van toegankelijkheid. Daarom moet de boodschap bij alle betrokkenen gebracht worden: gemeentepersoneel, politieke mandatarissen, architecten die werken voor de gemeente, lokale handelaars, ...

Unia beveelt de gemeenten aan om:

- een beroep te doen op de expertise van Inter en systematisch hun advies te vragen bij grote projecten;
- het personeel van de diensten stedenbouw, ruimtelijke ordening, openbare werken en mobiliteit te vormen en ervoor te zorgen dat het personeel dat verantwoordelijk is voor de website erop toeziet dat die toegankelijk is;
- een ambtenaar aan te duiden die het aanspreekpunt toegankelijkheid is binnen de gemeente en die de ruimte krijgt om zich voortdurend bij te scholen in de materie;
- al het personeel en de gemeentelijke mandatarissen te sensibiliseren over handicap en toegankelijkheid zodat ze overtuigd zijn van het belang ervan.

¹⁴ www.inter.vlaanderen/naar-een-toegankelijke-gemeente

2.4 Betrek personen met een handicap (intern en extern)

Het VN-Verdrag vraagt dat personen met een handicap betrokken worden bij het beleid dat hen aanbelangt.

Van de bevroegde gemeenten overlegt de helft al met de adviesraad voor personen met een handicap, een gelijkaardige raad of inwoners met een handicap. Dat is een positieve tendens. Unia merkt op dat in gemeenten waar mensen met een handicap regelmatig worden geraadpleegd via adviesraden of andere vormen van overleg en in gemeenten waar personen met een handicap werken, beter rekening wordt gehouden met toegankelijkheid. Unia raadt de gemeenten aan om dergelijke initiatieven aan te moedigen en om **personen met een handicap nog meer bij alle stappen van de beleidsvoering te betrekken**, ook bij de opmaak van de meerjarenplannen.

Met een sterk toegenomen digitalisering van de dienstverlening is bijvoorbeeld het digitaal loket een belangrijk aandachtspunt. Blinde en slechtziende mensen van de adviesraden zouden het digitaal loket kunnen uitproberen en problemen aan hun gemeente melden.

Unia wijst er echter op dat mensen met een handicap niet noodzakelijk technische expertise hebben. Het zijn ervaringsdeskundigen en ze kunnen heel veel goede raad geven, maar **hun rol is complementair aan die van experts in toegankelijkheid**. Experts in toegankelijkheid kennen de regelgeving en houden rekening met de behoeften van alle personen met een handicap in al hun diversiteit en met iedereen die baat heeft bij toegankelijkheid.

Unia beveelt de gemeenten aan om:

- personen met een handicap actief te betrekken bij het toegankelijkheidsbeleid, hun advies en dat van toegankelijkheidsexperten zijn complementair;
- een adviesraad voor personen met een handicap op te richten (of een andere vorm van structurele consultatie) die stelselmatig betrokken wordt bij beslissingen in verband met handicap en toegankelijkheid.

2.5 Informeer personen met een handicap en sensibiliseer alle inwoners over het belang van toegankelijkheid

Unia stelt vast dat de gemeenten zeer weinig **communiceren over de toegankelijkheid** van hun diensten of de maatregelen die ze genomen hebben om de toegankelijkheid voor personen met een handicap te garanderen. Personen met een handicap willen graag op voorhand weten of de dienst of het evenement waar ze naartoe gaan, toegankelijk is¹⁵.

¹⁵ Voor advies over de toegankelijkheid van evenementen in steden en gemeenten zie www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Redelijke_aanpassingenop_evenementen_in_steden_en_gemeenten.pdf.

Gemeenten hebben ook de taak om het **bewustzijn** bij alle inwoners en actoren in de gemeente over handicap en toegankelijkheid te vergroten. Uit de bevraging blijkt dat heel wat gemeenten goede praktijken hebben op dit vlak. Ze sensibiliseerden onder andere winkeliers, scholen en het grote publiek¹⁶.

Unia beveelt de gemeenten aan om:

- burgers met een handicap correct te informeren over de toegankelijkheid van gebouwen, diensten en evenementen;
- informatie- en sensibiliseringscampagnes te organiseren over toegankelijkheid en handicap.

3 Aanbevelingen aan de Vlaamse overheid

Naast de gemeenten zelf kan ook de Vlaamse overheid bijdragen tot meer toegankelijke gemeenten. Er zijn structurele maatregelen nodig die de lokale overheden houvast geven. Dat kan enerzijds via afdwingbare wetgeving en controles en anderzijds via ondersteuning (expertise, vorming, subsidies).

Een minimumvoorwaarde om tot volwaardige participatie voor iedereen te komen, is de bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid van alle publieke voorzieningen voor leven, wonen en werken. Het is veel meer dan de basistoegankelijkheid die de gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid oplegt. Integrale toegankelijkheid is essentieel voor personen met een handicap, maar reikt verder. Allemaal krijgen we te maken met situaties van beperkte mobiliteit: van ouders op stap met de kinderwagen tot ouderen die op steeds meer drempels botsen.

[...] Een degelijk toegankelijkheidsbeleid brengt de bestaande toestand van infrastructuur in kaart via screenings, bepaalt mogelijke aanpassingen, schrijft toegankelijkheidscriteria in subsidiestromen in en informeert en sensibiliseert het grote publiek.

(Uit het Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan 2018-2019)

3.1 Maak een toegankelijkheidsplan voor Vlaanderen

In zijn slotbeschouwingen bij het eerste rapport van België (oktober 2014) maakt het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap zich zorgen over de ontoereikende toegankelijkheid voor personen met een handicap en (onder andere) over het uitblijven van een nationaal **plan met duidelijke, becijferde doelstellingen**.

¹⁶ Meer goede praktijkvoorbeelden op www.kiesgelijkekansen.be.

Meer nog dan een internationale verplichting en een mensenrecht van personen met een handicap is een toegankelijk Vlaanderen een noodzaak. "Tegen 2050 telt België twee miljoen zestigplussers méér dan in 2010. Het aantal tachtigplussers verviervoudigt. Een toegankelijke leefomgeving laat ook ouderen toe om zo lang mogelijk gebruik te maken van de publieke omgeving. Integrale toegankelijkheid van de onmiddellijke leefomgeving bevordert inclusie en vermijdt bijvoorbeeld individuele residentiële zorgvraag of stelt ze minstens uit."¹⁷

Het Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan 2015-2019 bevatte verschillende acties rond toegankelijkheid met opdrachten voor verschillende bevoegdheden. Op zich waren dat verdienstelijke acties, ze betekenden stappen vooruit voor de toegankelijkheid binnen verschillende domeinen. Het toegankelijkheidsbeleid van Toerisme Vlaanderen is daar een goed voorbeeld van. Maar wat we echt nodig hebben is een planning om alle overheidsgebouwen, alle overheidswebsites, alle openbare diensten, de publieke omgeving, ... over alle bevoegdheden heen op termijn toegankelijk te maken. Dat toegankelijkheidsplan bevat zowel een duidelijk einddoel, een tijdsplan als een budgettaire planning.

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- een ambitieus toegankelijkheidsplan te maken voor Vlaanderen, met een duidelijk einddoel, een nulmeting en een stappenplan met een tijdsplan en een budget om alle Vlaamse gebouwen en omgeving stap voor stap toegankelijk te maken;
- regelmatige evaluaties te voorzien om na te gaan of het plan nog op schema zit.

3.2 Maak een afdwingbaar juridisch kader om bestaande gebouwen toegankelijk te maken

De Gewestelijke stedenbouwkundige verordening van 2009 (verder: toegankelijkheidsverordening) is momenteel alleen van toepassing op nieuwbouw en renovatie. Zolang er slechts aandacht is voor de toegankelijkheid van gebouwen die aan renovatie toe zijn, zal het heel lang duren vooraleer alle publieke gebouwen in Vlaanderen toegankelijk zijn. Om dit probleem op te lossen, **moet Vlaanderen een bindend juridisch kader aannemen om de bestaande omgeving toegankelijk te maken met een tijdsplan op korte, middellange en lange termijn.**

Unia beveelt aan om te beginnen met alle gebouwen van de Vlaamse overheid zelf en met alle schoolinfrastructuur. De overheid heeft immers een voorbeeldfunctie. Laat Inter de toegankelijkheid van de bestaande gebouwen in kaart brengen, laat de nodige aanpassingen en budget bepalen, maak een planning op en ga aan de slag.

Om een toegankelijk Vlaanderen te bereiken, moeten alle publieke gebouwen toegankelijk zijn. De regering kan ook de toegankelijkheid van publieke gebouwen waarvan de Vlaamse overheid niet de eigenaar is, een toegankelijkheidsagenda opleggen. Vlaanderen kan zich laten inspireren door verschillende Europese landen, zoals Frankrijk¹⁸.

¹⁷ Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan 2018-2019, p. 54.

¹⁸ Eigenaars van publieke gebouwen (ook gemeenten) die nog niet in orde waren met de wet van 2005 die toegankelijkheid van publieke gebouwen oplegt, konden plannen (met een tijdsplan en budget) indienen om hun gebouwen toegankelijk te maken. Op 4 jaar tijd (2014-2018) werden zo 690.000 publieke gebouwen toegankelijker.

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- een wettelijk kader aan te nemen om de bestaande omgeving (gebouwen, wegen, openbaar vervoer, websites, enz.) op middellange termijn (maximaal 10 tot 20 jaar) toegankelijk te maken;
- om dit wettelijk kader bindend en afdwingbaar te maken.

3.3 Maak de huidige regelgeving toegankelijkheid bekender en effectiever

Vlaanderen heeft regelgeving in verband met toegankelijkheid. De toegankelijkheidsverordening trad in voege op 1 maart 2010. Ze legt minimale normen vast voor de toegankelijkheid van nieuwbouw en renovatie. Het was de verwachting dat de nieuwe regelgeving ervoor ging zorgen dat alle nieuwe gebouwen en gerenoveerde gebouwen basistoegankelijk gingen zijn. Personen met een handicap melden echter nog vaak toegankelijkheidsproblemen aan Unia. Uit deze meldingen en uit de bevraging bij de gemeenten kwamen een aantal gebreken van de regelgeving aan het licht:

- **gebrek aan regelgeving voor bestaande gebouwen** (zie punt 4.2);
- er is **geen controle op de naleving van de toegankelijkheidsverordening** bij de toekenning van omgevingsvergunningen;
- door enkel planafleesbare elementen te bekijken beperkt de toegankelijkheidsverordening zich tot **de fysieke toegankelijkheid** van gebouwen zodat zich voor mensen met een visuele, auditieve en verstandelijke handicap toegankelijkheidsproblemen blijven stellen;
- **voor historische en beschermde gebouwen** biedt de uitzonderingsmogelijkheid die de toegankelijkheidsverordening voorziet een te makkelijk excuus om niet in te zetten op toegankelijkheid.

Op basis van de antidiscriminatiewetgeving¹⁹ kunnen personen met een handicap **redelijke aanpassingen** afdwingen. Dat kan gaan over dienstverlening aan het loket omdat de bankautomaat niet toegankelijk is voor een blinde persoon, een winkel die een helling installeert voor een rolstoelgebruiker die niet binnen kan, een cultureel centrum dat een ringleiding installeert voor een slechthorende bezoeker, ... Maar het is voor personen met een handicap dikwijls een grote stap om aanpassingen te vragen of om Unia in te schakelen om te bemiddelen. Gezien ze achteraf moeten gebeuren zijn aanpassingen ook vaak veel duurder. Toch zullen ze snel als redelijk worden beschouwd wanneer de toegankelijkheidsverordening niet correct werd opgevolgd. Hoe dan ook blijven het lapmiddelen voor een ontoegankelijke situatie. Het is beter van bij het ontwerp rekening te houden met de toegankelijkheid voor iedereen.

Inter kreeg in de legislatuur 2014-2019 de opdracht van de Vlaamse ministers van Gelijke Kansen en Omgeving om de **toegankelijkheidsverordening te evalueren**. Inter organiseerde een brede consultatie met focusgroepen en

Na deze periode moeten eigenaars verplicht werken starten als hun publiek gebouw niet toegankelijk is en riskeren ze boetes als ze geen toegankelijkheidsattest kunnen indienen. Zie 'Obligation d'accessibilité des ERP aux personnes handicapées', 21/05/2019 : www.service-public.fr/professionnels-entreprises/vosdroits/F32873.

¹⁹ Decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid.

onderzocht cases en dossiers. Het evaluatierapport en de aanbevelingen werden verwacht tegen het voorjaar van 2019 maar werden bij de publicatie van deze aanbeveling nog niet bekend gemaakt.²⁰

Unia dringt erop aan rekening te houden met de conclusies van het evaluatieonderzoek van Inter en de **beleidsaanbevelingen uit het rapport van Inter toe te passen.**

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- verder te onderzoeken hoe de toegankelijkheidsverordening moet worden aangepast;
- de regelgeving aan te passen aan de definitie van handicap in het VN-Verdrag om zo ook de toegankelijkheid voor mensen met een visuele, auditieve, verstandelijke, ... handicap te garanderen;
- maatregelen te nemen om te garanderen dat er effectieve controle gebeurt op de naleving van de toegankelijkheidsverordening door gemeentelijke en Vlaamse ambtenaren;
- toegankelijkheid meer op het voorplan te zetten in de opleiding van architecten en bij hun evaluatie.

3.4 Zet in op incentives, controle en sancties

Dat er niet genoeg aandacht is voor toegankelijkheid bij architecten en bouwheren ligt naast het gebrek aan kennis ook aan het gebrek aan controle en sancties en aan het gebrek aan incentives.

Voor de ingebruikname van een gebouw vindt er zelden een toegankelijkheidskeuring plaats. Inter ontwikkelde wel een kwaliteitslabel voor toegankelijke kantoorgebouwen²¹, maar dat is niet verplicht. Er is dus geen **controle** of een gebouw na de oplevering wel toegankelijk is.

De **handhaving** van de toepassing van de toegankelijkheidsverordening valt onder de algemene handhaving van ruimtelijke ordening. Wanneer werken niet uitgevoerd zijn zoals op de vergunning, dan is dat strafbaar: het is een bouw misdrijf. De gemeente of de politie kan een bouw misdrijf vaststellen. De gemeente zal indien nodig de gewestelijke inspectie inschakelen. Die treedt strafrechtelijk en administratief op tegen bouw overtreedingen. De controle van de toegankelijkheid is geen prioriteit voor de gewestelijke inspectie²². In de praktijk worden er geen bouw misdrijven vastgesteld omwille van het gebrek aan toegankelijkheid.

Unia beveelt aan om **toegankelijkheidsadvies door toegankelijkheidsexperten** verplicht te maken voor de bouw en renovatie van publieke gebouwen en de publieke omgeving en grote projecten. Dat advies zou een document moeten

²⁰ Antwoord van minister Liesbeth Homans op de schriftelijke vraag nr. 117 van Piet De Bruyn van 13 december 2018: www.vlaamsparlament.be/parlementaire-documenten/schriftelijke-vragen/1290091.

²¹ www.inter.vlaanderen/gebouw-omgeving/diensten/label-kantoorgebouwen

²² www.ruimtelijkeordening.be/Handhaving

zijn dat bij de omgevingsaanvraag hoort. Na de uitvoering zou er opnieuw een inspectie door toegankelijkheidsexperten moeten gebeuren.

Er kan gewerkt worden met boetes voor gebouwen die niet toegankelijk zijn, zoals in Frankrijk. In eerste instantie als de regelgeving rond toegankelijkheid niet gerespecteerd werd. Op termijn kan zo een sanctie ook toegepast worden voor bestaande publieke gebouwen waar niets ondernomen wordt om ze toegankelijker te maken. De opbrengst van die boetes zou kunnen gebruikt worden om te investeren in vormingen rond toegankelijkheid, toegankelijkheidsadviezen, subsidies voor het toegankelijk maken van bestaande gebouwen, ...

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- toegankelijkheidsadvies van experts in toegankelijkheid zoals Inter steeds te verplichten voor de bouw en renovatie van publieke gebouwen, omgevingen en grote projecten, en dit onderdeel te maken van de omgevingsaanvraag;
- een toegankelijkheidskeuring door toegankelijkheidsexperten te verplichten na de oplevering van de werken;
- dit afdwingbaar te maken met boetes als er overtredingen vastgesteld worden.

3.5 Ondersteun de gemeenten om toegankelijker te worden

Naaste controle en sancties, zijn er ook **incentives** nodig. In de bevraging van de Vlaamse gemeenten stelde Unia vast dat het budget vaak aangehaald wordt als een hinderpaal om te investeren in toegankelijkheid. Zelfs gemeenten die professioneel advies inwinnen of audits laten uitvoeren, geven aan dat één van de redenen waarom ze het advies niet opvolgen, het kostenplaatje is. Vooral voor kleine gemeenten kunnen een nulmeting, toegankelijkheidsadvies, een traject lopen met Inter, ... zwaar wegen op het budget en een reden zijn om minder aan toegankelijkheid te werken, ook al zijn ze overtuigd van de noodzaak ervan.

30% van de gemeenten zegt in de bevraging dat ze in het verleden al subsidies hebben aangevraagd voor toegankelijkheidsprojecten. Het gaat om Europese subsidies, subsidies via de provincie, via Toerisme Vlaanderen, Sport Vlaanderen, ...

Subsidies en aanmoedigingen vanuit een hogere overheid kunnen het verschil maken voor de toegankelijkheid van een gemeente. Zo zijn er heel wat gemeenten in de provincie Vlaams-Brabant die structureel werken rond toegankelijkheid. De provincie Vlaams-Brabant heeft daar sterk in geïnvesteerd. De provincie wil dat lokale besturen en private partners die een provinciale investeringssubsidie ontvangen, rekening houden met de toegankelijkheid voor personen met een handicap. Daarom voorziet de provincie gratis toegankelijkheidsadvies door Inter. Aan subsidies voor evenementen zijn ook toegankelijkheidsvoorwaarden verbonden. De provincie heeft bovendien een volledig aanbod voor lokale besturen rond toegankelijkheid zoals een basispakket van 20 uren gratis toegankelijkheidsadvies, audits, ondersteuning bij beoordelen van omgevingsaanvragen, ...

Unia beveelt aan dat Vlaanderen de gemeenten met **stimulerende maatregelen** steunt, zeker als het bestuursniveau van de provincies zou wegvallen. Dat kunnen premies voor toegankelijkheidsaudits zijn, premies voor werkzaamheden om de toegankelijkheid te verbeteren, gratis toegankelijkheidsadvies, premies voor samenwerkingsovereenkomsten met instanties gespecialiseerd in toegankelijkheid, ...

Unia stelt ook vast dat gemeenten nu nog te vaak los van elkaar werken. Ze kunnen nochtans veel van elkaar leren. Unia beveelt Vlaanderen aan de **ontwikkeling van een netwerk van gemeentelijke toegankelijkheidsadviseurs** of ambtenaren die omgevingsaanvragen goedkeuren te ondersteunen en te faciliteren. Via het netwerk kunnen ze samen opleidingen volgen, zaken bespreken en goede praktijken delen. De opleidingen kunnen gebeuren door Inter en door de Vlaamse overheid.

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- ondersteuning en stimuli (subsidies, vorming, advies) te voorzien voor gemeenten die werken aan hun toegankelijkheid;
- een netwerk van toegankelijkheidsadviseurs te ontwikkelen en te ondersteunen in de gemeenten.

3.6 Zet in op kennis over toegankelijkheid

Naast een wetgevend kader vraagt het VN-Comité dat de overheid ervoor zorgt dat mensen die omgevingsaanvragen moet goedkeuren, kennis hebben van toegankelijkheid en universal design.

Het vergroten en ter beschikking stellen van expertise inzake toegankelijkheid is één van de grote opdrachten van Vlaanderen, ook om de gemeenten toegankelijker te maken. Daarom moet Vlaanderen het **belang van toegankelijkheid en universal design verder promoten en de tools die bestaan beter bekend maken**.

Met de oprichting van **Inter** werd de expertise van de verschillende provinciale toegankelijkheidsbureaus gebundeld, werd de werking geprofessionaliseerd en werd de weg ingeslagen om van het oplossen van (occasionele) toegankelijkheidsproblemen over te gaan naar een structurele aanpak om Vlaanderen toegankelijker te maken.

Met dat expertisecentrum heeft Vlaanderen dus al een instrument in handen om aan de vereiste van expertise uit het VN-Verdrag uitvoering te geven. De missie van Inter²³ ligt volledig in lijn met het VN-Verdrag.

Uit de bevraging van Unia blijkt bovendien dat Inter relatief goed gekend is bij de Vlaamse gemeenten. 41 van de 80 respondenten zeggen een beroep te doen op Inter voor vragen over toegankelijkheid en 62,5% zegt een convenant²⁴ (structurele samenwerking) te hebben met Inter.

Inter heeft ook een charter²⁵ uitgewerkt voor de Vlaamse gemeenten. Gemeenten die het charter tekenen, starten een traject om samen met Inter, lokale partners en personen met een handicap, structureel de toegankelijkheid in de gemeente verbeteren. Het charter werd gelanceerd in 2017²⁶.

Inter kan zijn missie enkel maar vervullen als het voldoende slagkracht en middelen krijgt. Het expertisecentrum heeft een sleutelmissie in de weg naar een maar toegankelijk Vlaanderen. Als bijvoorbeeld alle gemeenten in Vlaanderen die zich willen engageren om een traject te starten naar meer toegankelijkheid of op een andere manier

²³ www.inter.vlaanderen/missie

²⁴ www.inter.vlaanderen/beleid/diensten/convenant-lokaal-bestuur

²⁵ www.inter.vlaanderen/beleid/diensten/charter-naar-een-toegankelijke-gemeente/inhoud-charter

²⁶ Jaarverslag Inter Vlaanderen 2017: www.inter.vlaanderen/sites/default/files/2017_Jaarverslag_Inter_Publiek.pdf

gebruik maken van de expertise van Inter, zal Inter voldoende middelen moeten hebben om de vraag te kunnen volgen. De slagkracht van de organisatie kan dan weer vergoten door een meer afdwingbare regelgeving (zie punten 4.3 en 4.4).

Ook inzake **nieuwe toegankelijkheidswetgeving** moet de Vlaamse overheid haar rol spelen om die **bekend te maken**. Zo heeft Vlaanderen verschillende initiatieven genomen om de nieuwe richtlijnen in verband met toegankelijke websites bekend te maken en vormingen aangeboden voor lokale besturen²⁷. Het is belangrijk dit te blijven opvolgen en de vormingen te herhalen indien de richtlijnen onvoldoende gekend blijven.

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- Inter te versterken en het agentschap voldoende slagkracht en middelen te geven om zijn missie te vervullen;
- nieuwe wetgeving in verband met toegankelijkheid bekend te maken en vormingen voor lokale besturen te organiseren.

3.7 Betrek personen met een handicap actief bij het beleid

Betrek personen met een handicap, hun organisaties en experts in toegankelijkheid actief bij het Vlaamse beleid. Hun ervaringsdeskundigheid is onmisbaar voor het beleid. Overleg met hen en betrek hen bij beslissingen.

Elke minister zal binnenkort de Vlaamse adviesraad handicap (Noozo) kunnen raadplegen.

Ook het Vlaams Overlegplatform Toegankelijkheid (VLOT) is een goed instrument om beleid af te toetsen. VLOT wordt gecoördineerd door Inter en “wil een plaats zijn waar organisaties die gebruikers vertegenwoordigen, het beleid en professionele aanbieders elkaar ontmoeten om toegankelijkheid te bespreken”.²⁸

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- personen met een handicap, hun organisaties en experts in toegankelijkheid actief te betrekken bij het Vlaamse beleid.

²⁷ gelijkekansen.be/praktisch/toegankelijke-websites-bij-lokale-besturen

²⁸ www.inter.vlaanderen/vlaams-overlegplatform-toegankelijkheid-vlot

3.8 Maak de toekenning van subsidies en openbare aanbestedingen afhankelijk van toegankelijkheidsvoorwaarden

Enkele lokale besturen hadden de goede praktijk om subsidies voor evenementen te koppelen aan toegankelijkheid. De Vlaamse overheid kan dat ook, op een schaal die een veel grotere impact zal hebben op de toegankelijkheid in Vlaanderen. Ze kan voorwaarden in verband met **toegankelijkheid opleggen bij subsidies en overheidsopdrachten**. Om dit te doen, moet ze dit onderdeel systematisch integreren in de voorbereiding van al haar lastenboeken, en controles voorzien.

Unia beveelt de Vlaamse Regering aan om:

- de toekenning van subsidies en openbare opdrachten afhankelijk te maken van toegankelijkheidsvoorwaarden en een controle in te bouwen.

4 Besluit

Om het VN-Verdrag na te leven, moeten de gemeenten en Vlaanderen een ambitieus toegankelijkheidsbeleid voeren. Dat kan alleen succesvol zijn als die ambitie ook in de meerjarenplanning en de begroting zichtbaar is.

Dit beleid moet worden uitgebouwd in nauw overleg met personen met een handicap, hun verenigingen, adviesraden en experts in toegankelijkheid.

Als onafhankelijk mechanisme dat toeziet op de uitvoering van het VN-Verdrag, zal Unia er blijven op aandringen dat de Vlaamse gemeenten en de Vlaamse overheid hun internationale verplichtingen nakomen en de mensenrechten respecteren.

Toegankelijkheid is een noodzaak voor personen met een handicap. Enkel zo kunnen ze volwaardig deelnemen aan de samenleving. Het is daarnaast gewoon comfortabel voor iedereen. Lokale en regionale overheden moeten deze uitdaging niet zien als een opdracht, maar als een kans om de kwaliteit van hun dienstverlening aan al hun burgers te verbeteren. Het is geen kost, maar een investering om voorbereid zijn op een toekomst waarin we allemaal langer zullen blijven leven, werken en wonen in onze vertrouwde omgeving.

5 Wettelijke bepalingen

5.1 VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap werd door België in juli 2009 geratificeerd en is op 1 augustus 2009 in werking getreden. Door het Verdrag te ratificeren, verplichten de Staten die Partij zijn zich "te waarborgen en bevorderen dat alle personen met een handicap zonder enige vorm van

discriminatie op grond van hun handicap ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen uitoefenen. Hiertoe verplichten de Staten die Partij zijn zich tot **het aannemen van alle relevante wetgevende, administratieve en andere maatregelen** voor de tenuitvoerlegging van de rechten die in dit Verdrag erkend worden” (art. 4, eerste lid – Algemene verplichtingen).

Artikel 4, derde lid benadrukt voorts: “Bij de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van wetgeving en beleid tot uitvoering van dit Verdrag en bij andere besluitvormingsprocessen betreffende aangelegenheden die betrekking hebben op personen met een handicap, plegen de Staten die Partij zijn **nauw overleg met personen met een handicap**, met inbegrip van kinderen met een handicap, en betrekken hen daar via hun representatieve organisaties actief bij.”

Artikel 5 (gelijkheid en non-discriminatie) van het Verdrag wijst er nogmaals op dat discriminatie op grond van een handicap verboden is en dat “teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, de Staten die Partij zijn alle passende maatregelen moeten nemen om te waarborgen **dat redelijke aanpassingen** worden verricht.”

Artikel 9 van het Verdrag gaat over de verplichtingen van de verdragsluitende staten met betrekking tot **toegankelijkheid**:

“1. Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Deze maatregelen, die mede de identificatie en bestrijding van obstakels en barrières voor de toegankelijkheid omvatten, zijn onder andere van toepassing op:

- a. gebouwen, wegen, vervoer en andere voorzieningen in gebouwen en daarbuiten, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken;
- b. informatie, communicatie en andere diensten, met inbegrip van elektronische diensten en nooddiensten.
2. De Staten die Partij zijn nemen tevens passende maatregelen om:
 - a. de tenuitvoerlegging van minimumnormen en richtlijnen voor de toegankelijkheid van faciliteiten en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, te ontwikkelen, af te kondigen en de toepassing ervan te controleren;
 - b. te waarborgen dat private instellingen die faciliteiten en diensten die openstaan voor of verleend worden aan het publiek, aanbieden, zich rekenschap geven van alle aspecten van de toegankelijkheid voor personen met een handicap;
 - c. betrokkenen te trainen inzake kwesties op het vlak van de toegankelijkheid waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden;
 - d. openbare gebouwen en andere faciliteiten te voorzien van bewegwijzering in braille en in gemakkelijk te lezen en te begrijpen vormen;
 - e. te voorzien in vormen van praktische hulp door mens of dier en in bemiddeling, waaronder begeleiders, mensen die voorlezen en professionele dovertolken om de toegang tot gebouwen en andere faciliteiten, die openstaan voor het publiek te faciliteren;
 - f. andere passende vormen van hulp en ondersteuning aan personen met een handicap te bevorderen, teneinde te waarborgen dat zij toegang hebben tot informatie;
 - g. de toegang voor personen met een handicap tot nieuwe informatie en communicatietechnologieën en -systemen, met inbegrip van het internet, te bevorderen;

- h. het ontwerp, de ontwikkeling, productie en distributie van toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën, en communicatiesystemen in een vroeg stadium te bevorderen, opdat deze technologieën en systemen tegen minimale kosten toegankelijk worden.”

Het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap vaardigde ook zijn **General Comment nr. 2**²⁹(2014) uit waarin het uitlegt hoe de verdragsluitende staten artikel 9 moeten uitvoeren. Hierin wordt gepreciseerd dat de verdragsluitende staten nationale toegankelijkheidsnormen moeten goedkeuren en openbaar maken en dat ze moeten toezien op de toepassing ervan. De verdragsluitende staten moeten de **wetten in verband met toegankelijkheid grondig doorlichten om lacunes in deze wetgeving en in de toepassing ervan op te sporen en te analyseren en om hiervoor oplossingen uit te werken**. Het VN-Comité benadrukt dat het onderzoek en de aanpassing van deze wetten en regels moet gebeuren in nauw overleg met personen met een handicap en met hun representatieve organisaties (art. 4, derde lid), alsook met alle andere betrokken partijen zoals universiteiten en beroepsverenigingen van architecten, stedenbouwkundigen, ingenieurs en ontwerpers. De wetgeving moet het principe van **universeel ontwerp** integreren en erop voortbouwen zoals vastgelegd in het Verdrag (artikel 4, eerste lid, f). Ze moet de toepassing van de toegankelijkheidsnormen bindend maken en voorzien in sancties en boetes voor wie zich hier niet aan houdt.

In zijn **slotbeschouwingen bij het eerste rapport van België**³⁰ (oktober 2014) maakt het VN-Comité inzake de rechten van personen met een handicap zich zorgen over de ontoereikende toegankelijkheid voor personen met een handicap, over het uitblijven van een nationaal plan met duidelijke, becijferde doelstellingen, en over het feit dat het gebrek aan toegankelijkheid niet genoeg als een probleem wordt ervaren. Het stelt vast dat overheidsacties vooral focussen op de toegankelijkheid voor personen met een lichamelijke handicap en dat er nauwelijks maatregelen worden genomen om de toegankelijkheid te verbeteren voor personen met een auditieve, visuele, verstandelijke of psychosociale handicap. Het Comité raadt België aan om **een juridisch kader goed te keuren met duidelijke en bindende doelstellingen op het gebied van toegankelijkheid van gebouwen, wegen en vervoer, diensten en digitale voorzieningen**. Dit juridische kader moet ook de follow-up van de toegankelijkheid verzekeren, een concrete kalender voor deze follow-up vastleggen en een evaluatie doorvoeren van de geleidelijke aanpassingen die aan deze voorzieningen worden aangebracht. Het juridisch kader moet in ontradende sancties voorzien wanneer deze voorschriften niet worden nageleefd. **Het Comité verzoekt de verdragsluitende staat nadrukkelijk om erop toe te zien dat de instanties die omgevingsvergunningen afleveren, een opleiding krijgen over toegankelijkheid en universeel ontwerp**. Het Comité raadt de verdragsluitende staat hierbij aan om een coherente toegankelijkheidsstrategie uit te werken met een nationaal plan en duidelijke, becijferde doelstellingen op korte, middellange en lange termijn. Het Comité raadt ook aan om alle aspecten van toegankelijkheid te bevorderen, in overeenstemming met het Verdrag en in het licht van zijn General Comment nr. 2 (2014). Dit houdt – net zoals voor alle andere burgers – de toegankelijkheid van openbare diensten in het hele land in, in het bijzonder van procedures voor rechtshandhaving en rechtspleging, ook in gebarentaal en wel in alle officiële landstalen en via alle mogelijke communicatiekanalen, ongeacht waar de personen met een handicap wonen.

6.2. Antidiscriminatie wetgeving

Het recht op non-discriminatie wordt gewaarborgd door de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (art. 14). Deze wet is onder meer van toepassing op het aanbod van goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn en op de toegang tot en de deelname aan economische, sociale, culturele of politieke activiteiten toegankelijk voor het publiek.

²⁹ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/2&Lang=en

³⁰

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fBEL%2fCO%2f1&Lang=en

In Vlaanderen wordt dit recht op non-discriminatie gegarandeerd door het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkheids- en gelijkebehandelingsbeleid. Steden en gemeenten zijn gebonden door dit decreet en mogen niet discrimineren.

6.3. Europese Richtlijn van 26 oktober 2016 inzake de toegankelijkheid van overheidswebsites en mobiele applicaties

Sinds 22 december 2016 is de Europese richtlijn inzake toegankelijkheid van overheidswebsites en mobiele applicaties van kracht.

Deze richtlijn is bindend en bepaalt dat de websites en mobiele apps van overheidsinstanties toegankelijk moeten zijn voor iedereen. De richtlijn bevat ook deadlines:

- bestaande websites, gepubliceerd vóór 23 september 2018, moeten uiterlijk op 23 september 2020 toegankelijk zijn. Dat geldt ook voor de documenten die vanaf die datum online geplaatst worden;
- nieuwe websites, gepubliceerd vanaf 23 september 2018, moeten uiterlijk op 23 september 2019 toegankelijk zijn;
- alle mobiele applicaties moeten vanaf 23 juni 2021 toegankelijk zijn.

Vlaanderen zette de richtlijn om in het **Bestuursdecreet**.

6 Contact Unia

Gert Backx, Dienst Handicap / VN-Verdrag, gert.backx@unia.be of 02 212 31 76